

انگیزه های واردات و عوارض مصرف برنج های آلوده

م . م (آینده)

ayandeh.3000@yahoo.com

اگرچه کشت و مصرف برنج در ایران پیشینه ای طولانی دارد، اما سال هاست که مقدار تولید برنج در کشور ، تکافوی نیاز مصرف داخلی را نمی نماید. از همین رو ، مقداری برنج که جبران کسری را بنماید، باید از خارج کشور تامین شود. محمد علی دلاور عضو کمیسیون کشاورزی مجلس شورای اسلامی که به آمار وزارت جهادکشاورزی استناد کرده است ، عقیده دارد سالانه 2/200/000 تن برنج در داخل کشور تولید می شود که جوابگوی نیازهای مصرف داخل کشور نیست و 300 الی 400 هزار تن کسری باید از محل واردات تامین شود.1. درحالی که مقدار کسری برنج بنابر مستندات وزارتخانه مسول تولید برنج حداکثر 400 هزار تن می باشد ، عملاً هر سال مقداری بسیار بیشتر از کسری برآورده شده . برنج وارد کشور می گردد. به گزارش ایسنا درشش ماهه اول سال جاری [1388] ، 803/21 هزار تن برنج به ارزش 665 میلیون دلار وارد کشور شده است که 2/81 درصد از ارزش کل واردات را شامل می شود. این میزان در مدت مشابه سال گذشته 530 هزار تن به ارزش 310 میلیون دلار بود که 70% از ارزش کل واردات را شامل می شد. به این ترتیب ، براساس اعلام گمرک ، در این مدت میزان واردات برنج به کشور از نظر وزن 54/40 و از نظر ارزش 215/72 درصد افزایش داشته است . سه کشور امارات متحده عربی ، پاکستان و هند ؛ مانند ماههای گذشته درصد کشورهای عمده مبداء واردات برنج به ایران ، در 6 ماه نخست سال جاری بوده اند.2.

البته باید توجه داشت که کشور امارات متحده عربی ، خود تولیدکننده برنج نیست و در واقع به عنوان واسطه عمل می کند و در آن جامعمولاً کارهای بسته بندی کالا های فله ای و یا بسته بندی مجدد کالا صورت می گیرد. همچنین براساس آمار گمرک کشور در 5 ماهه نخست سال جاری [1388] مقدار 653 هزار و 410 تن برنج به ارزش 541 میلیون دلار وارد کشور شده بود .3. بامقایسه دو آمار 5 و 6 ماهه نخست سال 1388 درمی یابیم که فقط در شهریور ماه 1388 ، مقدار 150 هزار تن برنج وارد کشور شده که آمار 6 ماهه را به بیش از 803 هزار تن رسانده است .

واردات لجام گسیخته برنج ، آقای علیزاده شایق رییس انجمن برنج ایران را نیز به واکنش واداشته بود. او نامه سرگشاده ای به رسانه ها و مسولان نوشت و طی آن از وضعیت اسف بار تولید و تجارت برنج سخن گفت . وی خواستار تجدید نظر

در واردات برنج شد و اشاره کرد که طی سه سال گذشته (سال های 1385 و 1386 و 1387) و پنج ماهه اول 1388 ، چهار میلیون تن برنج رسما وارد کشور شده که با احتساب 9 میلیون تن برنج تولید داخلی ، بیش از 13 میلیون تن برنج در سال های اخیر وارد بازار مصرف شده و یا در انبارها ذخیره گردیده است .4

در مورد انگیزه این حجم عظیم واردات، در همان نامه سرگشاده آقای علیزاده شایق به رسانه ها و مطبوعات، پاسخ این سوال نیز آمده که ،برنج های خارجی باقیمت هر کیلوگرم 500 تومان وارد می شوند و در بازار داخلی با قیمت هر کیلوگرم 2000 تومان به فروش می رسند.5 (ایشان البته میانگین قیمت های خرید و فروش را ذکر نموده است) از این رو ،گروه های مافیایی درون حاکمیت ،روند واردات برنج را شتاب بخشیدند و در مدت چندسال ،بازار مصرف از انواع مختلف برنج های وارداتی که در بسته بندی های مختلف و بانام های متنوعی عرضه می شدند، انباشته و مملو شد.

شرایط نیز به دو دلیل عمده برای ورود این برنج ها آماده بود. نخست آن که از سالیان پیش ،مطالب متعددی در مورد مصرف بی رویه کودها و سموم شیمیایی در تولید برنج های داخلی مطرح می شد که این امر سلامت برنج های تولید داخل را زیر سوال برده بود.

دوم افزایش بی رویه قیمت برنج های داخلی (به ویژه انواع مرغوب) در دهه اخیر و به خصوص در 3-4 سال پایانی آن، بوده است . در این میان ،افزایش قیمت برنج های داخلی ،نقش بسیار مهمی بازی کرد. بخش بزرگی از مصرف کنندگان برنج های مناسب و مرغوب داخلی که توان خرید برنج های داخلی را از دست داده بودند، هر کدام نوعی از برنج های وارداتی را مطابق ذائقه و توان مالی خود یافتند و در نتیجه به جرگه مصرف کنندگان برنج های وارداتی پیوستند.

علیرغم اطلاع رژیم از این که مقدار تولید برنج ،جوابگوی نیازهای مصرف کشور نیست ،هرگز در طول 30 سال گذشته اقدامی اساسی و نتیجه بخش در راستای خودکفایی برنج صورت نگرفت . اگر هم گاه حرکتی آغاز گشت ، به علت فساد حاکم بر سیستم و نیز کار شکنی ها ،شکست خورد و به سرانجام نرسید و در عمل ،نیاز به واردات همیشه حفظ شد ! در این میان آن چه انجام شد: تدوین طرح های متعدد، برپایی و برگزاری سمینارها و ضیافت های گوناگون ،ترتیب دادن مسافرت ها و بازدیدهای داخلی و خارجی ،اعطای بورس های تحصیلی، اختصاص پاداش های آن چنانی و... بود. از دهه ای به دهه ای؛ هر از گاهی مسوولین مربوطه ادعا می کردند برنامه هایی در دست اجرا دارند که تا... سال آینده ، کشور در تولید برنج خودکفا خواهد شد. وعده هایی بود که خود نیز بهتر می دانستند با همت و صداقت و دانش فنی نداشته ی آنان ، آن هم در یک سیستم فاسد، قابل دستیابی نیست ، اما هر چه بود برای جذب منابع مالی و اعتبارات از دستگاههای مربوطه ، موثر بود. اعتباراتی که بخش عمده ای از آن به جای هزینه شدن در محل خود، به حساب های مسوولین و برخی دست اندرکاران می رفت.

در نتیجه ، بخش تولید قادر به جبران کسری موجود در مقدار برنج مصرفی کشور نشد و از سویی، دستگاههای بازرگانی و اقتصادی دولتی و محافل درون حاکمیت نیز، به دلیل سودهای سرشار ،پورسانت ها و رشوه های کلانی که از محل واردات عایدشان می شد ، تمایل شدیدی به واردات برنج داشتند. آن هم وارداتی بسیار بیش تر از مقدار کسری که توسط دستگاههای مسول

در خود حکومت برآورد و تعیین شده بود. کارسودجویی به آن جا رسید که باندهای مربوطه - که صد البته کوچکترین اعتقادی به مقوله حقوق و سلامتی مصرف کنندگان نداشتند و فقط به انباشته کردن حساب های بانکی خود می اندیشیدند - حتی به خریداری برنج های آلوده [بی شک با قیمتی بسیار کمتر از نرخ های رایج] و عرضه آن در بازار مصرف داخلی نیز، اقدام نمودند تا سودی بسیی بیش از پیش به دست آورند. در عین حال، دیدگاهی در درون حکومت، واردات برنج های آلوده را اقدامی سیاسی از سوی دولت ارزیابی کرد که برای تقویت روابط با شرکای شرقی [شرق آسیا] صورت پذیرفته بود: " هنگامی که دولت برنج های آلوده هندی را به کشور وارد کرد، بسیاری تصور می کردند سیاست گذاری های تازه سبب شده اندیشه های نگاه به شرق تقویت شود. گمانه زنی های این گروه نیز، دقیقاً درست از آب درآمد، چرا که دولت اساس فعالیت های اقتصادی خود را بر تقویت روابط با شرکای شرقی گذاشته است... واردات برنج های آلوده، جرمی نابخشودنی از نگاه سخنگوی فراکسیون خط امام مجلس است و باید وزرای کشاورزی و بازرگانی دولت پاسخگو باشند...." 6

به هر روی، آلودگی برنج های داخلی که از مدت ها پیشتر در جامعه مطرح شده بود، با مصاحبه مدیر کل اداره استاندارد و تحقیقات صنعتی استان تهران با مطبوعات، به طور رسمی از سوی یک دستگاه دولتی پذیرفته و اعلام شد. وی اعلام نمود میزان سرب، کادمیوم و آرسنیک در سیزده نوع برنج وارداتی بررسی شده، بسیار بیشتر از حد مجاز بوده است. اسامی این سیزده نوع برنج؛ "آریا"، "خاطره"، "181"، "مینو-1"، "پاندا"، "محسن"، "مه کلاسیک"، "آفرین"، "مژده"، "کریستال"، "جادوگر"، "کمال ملکی" و "طوبا طلایی"، اعلام شد. غلظت سرب در برنج "مژده" حدود 35 برابر حد مجاز، در برنج های "181" و "پاندا" حدود 24 برابر حد مجاز و در برنج "محسن" نیز 15 برابر حد مجاز بود. در تمام این برنج ها آلودگی به فلزات سرب و آرسنیک تایید شد. بیشترین میزان غلظت آرسنیک نیز به ترتیب در برنج های "181"، "مینو-1" و "پاندا" بود. همچنین بالاترین غلظت کادمیوم به ترتیب در برنج های "پاندا"، "آفرین"، "خاطره"، "مینو-1" و "کریستال" بوده است. مدیر کل اداره استاندارد و تحقیقات صنعتی تهران همچنین با خطرناک خواندن سموم موجود در برنج های آلوده، اظهار داشت که مصرف ماده غذایی آلوده به سرب و آرسنیک در دفعات کم و به عنوان مثال سالی دو بار شاید تاثیر چندانی بر سلامت افراد نداشته باشد اما استفاده از همین مواد غذایی آلوده به طور مکرر، مانند مصرف برنج های آلوده دست کم روزی دو بار در بعضی از خانواده ها، می تواند تبعات جبران ناپذیری برای سلامتی افراد جامعه داشته باشد. 7.

چند روز بعد از اعلام رسمی آلودگی برنج های وارداتی توسط یک موسسه ذیصلاح، رییس موسسه تحقیقات برنج کشور نیز گفت: " هر چند اعلام برخی خصوصیات برنج های وارداتی منجر به پی گیری های دیگر و اثبات وجود برخی فلزات سنگین از جمله آرسنیک و سرب شد، اما محققان این موسسه همچنان در تلاش برای دست یافتن به سایر ترکیبات این برنج ها هستند. وی همچنین گفت برای نخستین بار، محققان موسسه تحقیقات برنج کشور به "ویسکوز" نشدن یا له نشدن برنج وارداتی در

دمای بالا مشکوک شدند و بررسی ها نشان داد که 13 نوع برنج وارداتی حاوی برخی فلزات سنگین از جمله آرسنیک و

سرب تشخیص داده شد که مسوولان ادعا کردند این برنج ها به صورت قاچاق وارد کشور شده است. 8.

همچنین "بهار واج" رییس مرکز تحقیقات کشاورزی پنجاب هند در ارتباط بافاجعه برنج های آلوده گفت که مناطق زیادی از

اراضی پنجاب مرکز اصلی آرسنیک ، کادمیوم و سایر فلزات است و اگر در این مناطق کشت و زرع صورت بگیرد، بی

شک محصولات تولیدی شامل این ترکیبات سمی خواهد بود. 9.

اعلام رسمی الودگی برنج های وارداتی ، واکنش های متفاوتی را در مقامات و مسولین مربوطه در رژیم بر انگیخت .

نادری معاون امور گمرگی کشور اعلام کرد: "حتی یک کیلو گرم برنج بدون گواهی موسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی ،

وزارت بهداشت و سازمان حفظ نباتات از گمرک ترخیص نشده است" 10 این واکنش طبیعی بود و وی سعی نمود دستگاه

گمرک را از اتهام مبرا و جایگاه خویش را حفظ نماید .مجلس اما ، موضعی انفعالی داشت . شهباز حسن پور عضو کمیسیون

اقتصادی مجلس، هر گونه اظهار نظر در باره واردات برنج های آلوده به کشور را منوط به نظر وزارت بهداشت دانسته بود

" 11 و جالب آن که قبل از انجام آزمایش های لازم ،وزیربهداشت ودرمان رژیم ،بدون ارایه مستندات اعلام کرد که تمامی

برنج های مارک دار وارداتی...موجود در بازار سالم و بهداشتی اندو هیچ مشکلی ندارند.12.

تکذیب و انکار آلودگی برنج های وارداتی از مسولین و مقامات رسمی کشور ،به مسولین امور صنفی هم رسید. از جمله

رییس اتحادیه بنکداران مواد غذایی که اعضای آن در زمره عمده ترین واردکنندگان برنج محسوب می شوند گفت : "تاکنون

هیچ موردی مبنی بر آلوده بودن برنج های وارداتی از مبادی رسمی ، از سوی مراجع اذیربط اعلام نشده است . "13

چندروز بعد ،سازمان استاندارد و تحقیقات صنعتی ایران که قبلا" اداره کل استان تهران آن، خبر آلودگی برنج های وارداتی

را اعلام کرده بود،اطلاعیه ای بدین شرح روی سایت خود قرار داد:"انواع برنج های وارداتی از لحاظ استاندارد اجباری تحت

کنترل و نظارت بوده و جای هیچ نگرانی برای مصرف کنندگان نیست . "14 این اطلاعیه بسیار فریبکارانه و بی شرمانه نوشته

شده ، زیرا " استاندارد اجباری" که در اطلاعیه از آن صحبت شده ،شامل آزمایش فلزات سنگین نمی شده است . در همین رابطه

،بخشی از گفته های دکتر حسینی معاون فنی اداره کل استاندارد و تحقیقات صنعتی استان تهران را ،که تنها چندروز قبل

از صدور اطلاعیه سازمان استاندارد منتشر شده، باهم می خوانیم : "تاکنون برنج های وارداتی از نظر آلودگی به قارچ های

سمی تست می شد ولی اکنون آزمایش فلزات سنگین نیز به آن اضافه می شود تا در صورت تایید وجود آلودگی در پی این

آزمایش ها ، نتایج به اطلاع وزارت بازرگانی برسد تا مجوز واردات صادر نشود."7

در ارتباط بانجام آزمایش فلزات سنگین قبل از اخذ مجوز واردات باید گفت ،اگرچه این عمل ، اقدام خوبی به شمار می رود که

می بایست از آغاز واردات برنج صورت می گرفت ،اما کافی نیست . زیرا ممکن است نمونه ای که واردکنندگان برای انجام

آزمایش ارایه می کنند، سالم و عاری از هرگونه آلودگی ارزیابی شود ولی محموله های وارداتی آلوده باشند. بنابراین لازم است

برروی محموله های برنج وارداتی به کشور نیز آزمایشات کاملی صورت گیرد.

حادث شدن موضوع برنج های آلوده که به رسوایی دیگری برای رژیم تبدیل شده بود، رژیم را داشت در تلاش برای بستن پرونده ای که نزد افکار عمومی همچنان باز و عملکردها در معرض قضاوت قرار داشت ،نمایش دیگری ترتیب دهد. "ستاد سلامت برنج" متشکل از نمایندگان چهاروزارتخانه بهداشت و درمان ،جهادکشاورزی ،بازرگانی و صنایع و معادن تشکیل شد. این کمیته چهارجانبه ادعا کرد که آزمایشات جدیدی روی 25 نمونه برنج وارداتی انجام داده است. سپس اعضای کمیته مزبور در جلسه ای که جهت بازگشایی نتایج آزمایشات ترتیب داده شده بود ، حاضر و در برابر خبرنگاران قرار گرفتند تا با گفتن عبارت "برنج ها مشکلی ندارند" ، به زعم خود به بحران برنج های آلوده خاتمه دهند. در این نشست ، "برزگری" رییس سازمان استاندارد و تحقیقات صنعتی کشور طی سخنانی خنده آور ،چنین می گوید: "کسی نمی تواند در نظام جمهوری اسلامی دروغ بگوید[!] چون نمی خواهم آخرتم را خراب کنم ،25 نمونه برنج وارداتی را از نقاط مختلف کشور جمع آوری کرده و مورد آزمایش قرار دادیم که قسم می خورم [!] تا روز شنبه گذشته هم از نتایج آزمایشات که پلمب شده بودند خبری نداشتیم.... ممکن است مردم سوال کنند که چرا سازمان استاندارد ماه گذشته 13 نوع برنج را آلوده معرفی کرده ولی امروز دارد حرف خود را پس می گیرد که در پاسخ به این پرسش باید بگویم متأسفانه آن برنج ها در آزمایشگاه هایی خارج از سازمان استاندارد مورد آزمایش قرار گرفت که نتایج آن نباید رسانه یی می شد[!] و جامعه را ملتهب می کرد[!] اما خب چون برای ما (سازمان استاندارد) جان و سلامتی مردم بسیار مهم است [!] ،ستاد سلامت برنج را با نمایندگان چهاروزارتخانه بهداشت ،جهادکشاورزی ،بازرگانی و صنایع و معادن تشکیل دادیم و این برنج را دوباره به دو روش آزمایش کردیم و دیدیم هیچ مشکلی در آن ها نیست [!] برزگری که دید خبرنگار ها همچنان این نتایج را باور ندارند،گفت : "دوستان ، من به عنوان رییس سازمان استاندارد و آقای دکتر شیبانی به عنوان معاونت غذا و دارو و جدانا"[!] به مردم عرض می کنیم جای هیچ نگرانی نیست . این را با صداقت [!] عرض می کنم .اصلاً" اگر اطمینان ندارید ، بیایید آزمایشگاه ها را ببینید. " در این میان خبرنگاری ، داستان تایید آلودگی برنج های هندی توسط یکی از مقامات آن کشور را مطرح کرد که با واکنش شیبانی همراه بود. او گفت : چه طور حرف یک کارشناس هندی را قبول می کنید اما حرف کارشناسان خودمان (کارشناسان دولت دهم) را قبول ندارید. هند چیست که بخواهد برای ما ادعا کند. 15

رژیم به باور خود با ترتیب دادن نمایش مسخره و مضحک مزبور سعی نمود تا موضوع را پایان یافته تلقی کند . اما از نظر جامعه موضوع هنوز بررسی و پی گیری اصولی و منطقی نشده است و برعکس ، رژیم صورت مساله را پاک کرده است . در حالی که بایستی ضمن مجازات شدید تمامی عوامل این جنایت ، جمع آوری تمامی برنج های آلوده ، به کارگیری مکانیسمی بازدارنده در دستگاه ها که دیگر شاهد بروز چنین فاجعه ای نباشیم، فراهم شدن امکان نظارت نهاد های مردمی و رسانه های مستقل بر روند امور ، برای جامعه آسیب دیده نیز ، چاره اندیشی شود. این موارد امور لازمی است که البته در رژیم فاسد جمهوری اسلامی ، هیچ کدام محقق نخواهد شد.

حال ببینیم مصرف برنج های آلوده چه آسیب هایی به مصرف کنندگان وارد آورده و می آورد. دکتر حسینی معاون

فنی اداره کل استاندارد و تحقیقات صنعتی استان تهران درباره تأثیرات ورود ترکیبات سمی به بدن چنین می گوید: "فلزات سنگین که خاصیت سمی دارند، روی فعالیت های آنزیمی بدن تأثیر منفی می گذارند. وقتی این فلزات وارد سلول های بدن می شوند، از همان ابتدا زنجیره های حیاتی را مختل می کنند. مسمومیت با فلزات سنگین به دو شکل است: مسمومیت های آبی و مسمومیت های درازمدت.... وقتی فلزات سنگین و سمی وارد مواد غذایی می شوند، نوع دوم مسمومیت ایجاد می شود. این مسمومیت ها می تواند باعث بروز بیماری های کلیوی، کبدی، خونی و ناتوانی جنسی شود. اگر این موارد موجب بروز مشکلات خونی در فرد شود، گلبول های قرمز تغییر شکل می دهند و پروتئین آن ها از حالت طبیعی خارج و در نهایت منجر به بروز سرطان می شود.... حرارت در از بین بردن آلودگی تأثیری ندارد و این سموم حتی با سوزاندن هم از بین نمی روند. برای از بین بردن این سموم در محصول برنج، باید تکنیک های خاصی به کار گرفته شود که در کشوری مثل هند، این تکنیک ها جایی ندارد...." 7

به عقیده متخصصان سم شناسی، آرسنیک و سرب و جیوه جزء فلزات سنگینی هستند که در صورت وجود در مواد غذایی، می توانند مسمومیت های حاد و مزمن به همراه داشته باشند. دکتر شاهین شاد دنیا متخصص سم شناسی و سرپرست بخش مراقبت های ویژه مسمومیت بیمارستان لقمان، در مورد عوارض وجود آرسینیک و سرب در برنج های آلوده، چنین می گوید: "در رابطه با [وجود آرسینیک در] برنج های آلوده، عوارض مزمن استفاده از این ماده غذایی [مطرح] است که این عوارض در طول زمان که فرد از ماده غذایی استفاده می کند، خود را نشان می دهند. در رابطه با این علایم هم دردهای شکمی مطرح هستند. اسهال، درگیری های حسی - عصبی، ضعف حرکتی به خصوص در اندام های تحتانی، عوارض پوستی و افزایش رنگدانه های پوست نیز مطرح هستند. در این میان، بیمار دچار عوارض کبدی نیز خواهد شد. به طوری که ممکن است زردی و یاختی سیروز کبدی را تجربه کند. عوارض عروقی مثل سیاه شدن انتهای اندام ها نیز در این بیماران دیده می شود. البته خاصیت سرطان زایی از قبیل سرطان های پوستی، ریوی و عروقی نیز در این میان افزایش می یابد. اما در مورد آلودگی با سرب نیز، علایم عصبی مثل کاهش حافظه و تمرکز و همچنین در کودکان کاهش ضریب هوشی گزارش شده است. عوارض استخوانی مثل دردهای استخوانی در دست و پا، کاهش تعداد اسپرم ها در آقایان و یا غیر طبیعی شدن آن، عوارض قلبی مثل میوکاردی (التهاب بافت قلبی) و دردهای شکمی مبهم نیز از سایر علایم مسمومیت با سرب و جیوه است." 16

همانطور که خواندیم، متأسفانه بیماری های زیادی در انتظار کسانی هستند که برنج های آلوده به فلزات سنگین (سرب، آرسینیک و کادمیوم) را مصرف کرده اند. باز هم متأسفانه، به علت خفقان حاکم بر کشور، امکان تحقیقات مستقل و بی طرف در مورد عوارض زیان بار این فاجعه وجود ندارد. ولی قطعاً بسیار هموطنانی که در اثر مصرف برنج های آلوده به بیماری های مختلف خطرناکی مبتلا شدند، رنج بردند، هزینه های گزافی برای رهایی از بیماری پرداختند و برخی نیز جان سپردند. به گفته "بی. ال. بهارواج" مدیر مرکز تحقیقات کشاورزی ایالت پنجاب هند، بر اساس تحقیقاتی که از سوی دانشمندان هندی و آمریکایی انجام شده، بیش از 300 هزار نفر از مردم بنگال و بنگلادش، به دلیل مصرف آب و برنج حاوی سم آرسینیک

، به سرطان مبتلا شده اند. 17 آیا کسی می داند که چه تعداد از مردم شریف و بی گناه کشور ما در اثر مصرف برنج های آلوده به سرب و آرسنیک و کادمیوم ؛ به سرطان و سایر بیماری ها مبتلا شده اند؟

منابع

- 1- روزنامه دنیای اقتصاد-1388\6\1
- 2- روزنامه اعتماد : "افزایش 215 درصدی واردات برنج " - شماره 1388\7\20-2075
- 3- روزنامه دنیای اقتصاد - 1388\6\23
- 4- روزنامه دنیای اقتصاد - 1388\6\12
- 5- همان
- 6- روزنامه فرهیختگان : "دولت فقط واردات " - دوره جدید - شماره 116-1388\7\19
- 7- عرفانی و حاجیان : " اسامی 13 برنج وارداتی آلوده به آرسنیک و سرب اعلام شد. " - روزنامه خراسان - شماره 1388\6\30-17369
- 8- سایت وزارت جهادکشاورزی -1388\7\2
- 9-سایت تابناک
- 10- روزنامه مردم سالاری - 1388\6\31
- 11- سایت برناتیوز
- 12- روزنامه خراسان - 1388\7\2
- 13-خبرگزاری جمهوری اسلامی -1388\7\1
- 14- سایت سازمان استاندار دو تحقیقات صنعتی ایران - 1388\7\5
- 15- روزنامه اعتماد : "خدارا گواه می گیریم برنج ها سالم هستند " - شماره 1388\7\20 - 2075
- 16- سمیه شرافتی : سایت همشهری آنلاین - 1388\8\15
- 17- امیرحسین کاظمی : "ورود دولت به ماجرای برنج های آلوده " - سایت siavashon.ir - 1388\7\25